

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Α'ραφορῶν τῆς Ἐξαρτήσεως.

Αἱ ἀναφοραὶ τῆς Ἐξαρτήσεως περιλαμβάνουσι, καθὼς εἶπαμεν, καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς αἰτίας, καὶ τῆς ἀποτελέσματος, τῆς συγγενείας καὶ ἐναντιότητος, καὶ τὰς τῆς ὑποχρέσεως.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Α'ραφορῶν τῆς Αἰτίας, ἕ τῆς Α'ποτελέσματος.

Ὅταν εἷς ἄρα φαινόμενον παρηγημῆται ὑπὸ ἑνὸς ἄλλο, τὸτο ὀνομάζεται αἴτιον, καὶ ἐκεῖνο ἀποτελεσμα.

Τὸ ἀποτελεσμα, ὅπῃ γινῆται ὑπὸ τινὸς ἐνεργείας εἰς αἴτιον, πότε εἶναι διαμόρφωσις εἰς ἕνα ὄντος, καθὼς ὁ καρπὸς ὑπὸ τὸ φυτόν, καὶ πότε μία ἀπλή τροπολογία (ἀλλοίωσις) εἰς εἷς ὄν ὑπάρχον ἤδη, καθὼς ὑπὸ τὸν ὠθισμόν εἰς σῶμα, ἢ κίνησις εἰς εἷς ἄλλο.

§. Α'. Περὶ τῆς Αἰτίων.

Τέσσαρα εἶδη αἰτίων διέσελλον οἱ Σχολαστικοί, τὸ ὑλικόν, τὸ εἰδικόν, τὸ ποιητικόν, καὶ τὸ τελικόν. Ὑλικόν ἐνοῶσαν τινὸς ὑλίου, ὑπὸ τινὸς ὁποῖαν εἶναι συσθεθειμῆται τὸ ἀποτελεσμα· εἰδικόν τινὸς μορφῆς, ὅπῃ δίδεται εἰς αὐτὸ τινὸς ὑλίου· ποιητικόν τὸ ὑποκείμενον,

νον, ὅπῃ δίδει εἰς τὴν ὕλην τὴν μορφῶν· καὶ τελικόν τὸ τέλος, ἢ τοὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει τὸ ἀποτελεσμα.

Ἄλλοι ἐφορῶσσαν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ἀφορμητικόν, ἢ ἐξ ἀφορμῆς, τῶν ἔστιν ἐκεῖνο ὅπῃ δίδει ἀφορμῶν εἰς τὸ ποιητικόν, ἢ τὸ πᾶσι τὸ ἀποτελεσμα· καὶ τὸ παραδειγματικόν αἶτιον, ὅ ἔστι τὸ παραδειγμα, ὅπῃ ἔχει κἀνείας εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆς νᾶ ἐξακολουθήσῃ κἀνεία παράγωγα, ἢ τὸ πᾶσι τὸ ἀποτελεσμα.

Ὁ δὲ οὐκ ἐπιμαρτυροῦν, φέρει εἰπεῖν, ἢ τὸν ἀνδραγαθὸν ξύλινον ἢ πέτρων, ὑλικὸν αἶτιον τῆς ἀνδραγαθίας εἶναι τὸ ξύλον, ἢ ἢ πέτρα. Εἰδικὸν ἢ μορφή, τὸ εἶδος, ὅπῃ ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ποιητικὸν ὁ ἀνδραγαθοποιός, ὅπῃ τῆς ἔδωκε τὴν μορφῶν. Τελικὸν τὸ τέλος (ὁ σκοπός), ἢ τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὸν ἀνδραγαθόν. Ἀφορμητικὸν ἢ πᾶσι τῶν ὅπῃ τὸν ἔκαμεν νᾶ τὸν κάμη. Παραδειγματικὸν τὸ χέδιον, ὅπῃ εἶχεν εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆς νᾶ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον.

Ἀπὸ αὐτῶν ὅμως ὅλα τὰ αἶτια εἶναι φανερόν, ὅτι μόνον τὸ ποιητικὸν πρέπει νᾶ ὀνομασθῇ κυρίως αἶτιον· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτοῦ μόνον κυρίως καὶ ἀπ' αὐτοῦ κρέμαται ἢ παραγωγή τῆς ἀποτελέσεως.

Ἄλλα καὶ αὐτῶν τῶν ποιητικῶν γίνονται διάφοροι διασολαί, καὶ ὁποῖας θέλομεν τὰς ἐκθέσει ἐνταῦθα.

Πρῶτον διαίρεσθαι εἰς πρῶτα καὶ δεύτερα. Πρῶτον αἶτιον εἶναι ὁ Θεός, ὁ πρῶτος Δημιουργός ὅλων τῶν παραγμάτων, δεύτερά εἶναι ὅλα τὰ φυσικὰ αἶτια.

Δεύτερον διαίρεσθαι εἰς προσεχῆ καὶ πόρρω. Προσεχὲς αἶτιον λέγεται ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀμέσως παραγεται τὸ ἀποτελεσμα. Πόρρω αἶτια λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπὶ ἄλλοις ἐπὶ εἰς τὸ προσεχὲς, καὶ τὸ κάμην νᾶ παραγῆ τὸ ἀποτελεσμα· καὶ ἀπὸ αὐτῶν πάλιν πρῶτον αἶτιον φυσικόν, ἢ πρῶτη ἀρχή, ἢ πρῶτον κινῶν λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δίδει τὸν πρῶτον ὀφθισμὸν ἢ προσδιορισμὸν εἰς τὰ ἐφεξῆς αἶτια, ἀπὸ τῶν ὁποῖων κρέμαται τὸ ἀποτελεσμα. Ἔγω, φέρει εἰπεῖν, μία

σειρά πλυθίων (τέβλων), σημύων έρεξής ολίγον ξέμακρα τῷ εἶνός ἄπο τὸ ἄλλο· ανίσως φθώντας τινὰς τὸ εἶνα, πέσεν ὅλα, καὶ τὸ τελευταῖον σκοτώση εἶνα ζωΐφιον, ὅπῃ κακῇ τύχη, ἠθέλον εἰρεθῆ ὑπὸ κάτω, προσεχῆς αἰτία τῷ θανάτῳ τῷ ζωΐφίῳ εἶναι τὸ πλυθίον, ὅπῃ τὸ ἐσκότωσε· πόρρω αἰτία ὅλα τὰ ἄλλα, ἄπο τὰ ὅποια προήλθεν ἢ πῶσις τῷ τελευταίῳ· καὶ πρῶτον πάντων ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔδωκε τὸν ὠθισμόν εἰς τὸ πρῶτον.

Ἡμεῖς τῷ φυσικῶν ἀποτελεσμάτων τὰ μὲν προσεχῆ αἰτία τὰ γνωρίζομεν ταῖς πρῶταίαις φοραῖς· ἐνίοτε γνωρίζομεν κανεῖνα καὶ ἄπο τὰ πόρρω· τὰ πόρρωτάτω ὅμως, καὶ πρὸ πάντων αἰ πρῶται ἀρχαὶ μᾶς εἶναι πάντοτε ἄγνωστα.

Ἀκόμι καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον ἐνεργεῖν εἶνα ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο μᾶς εἶναι ὡς ὅπῃ τὸ πλείστον ἄγνωστος. Κανεῖνας, φέρειπείν, δεῖν ἠμπορεσεν ἀκόμι ἕως τώρα νὰ ἐξηγήση σαφῶς πῶς εἶνα σῶμα προξενεῖ τὴν κίνησιν εἰς εἶνα ἄλλο, εἴτε διὰ ὠθισμοῦ, εἴτε καὶ δι' ἔλξεως· ἀλλὰ ἡ γνώσις τῷ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ὅπῃ ἔχομεν, εἶναι ὡς ὅπῃ τὸ πλείστον ὅλη ὅλη τὸ νὰ ἰξόρωμεν, ὅτι δύο πράγματα διεδέχθησαν εἶνα τὸ ἄλλο, καὶ ἔχεν ἀναμεταξύτης κάποιαν σιωιάφειαν, χωεῖς νὰ ἠμπορεῖμεν νὰ τὴν ἐρμηνεύσωμεν. (I)

Τεῖ-

(I) Ἀπὸ τῷτο σιωάγει ὁ Χέμ (Treatise of human nature Tom. I. pag. 301.), ὅτι ἡ ἀνάγκη μιᾶς αἰτίας διὰ κάδε εἶναρξιν ὑπάρξεως, δεῖν εἶναι τεθεμελιωμένη εἰς κανεῖνα ἐπιχείρημα ἀποδεικτικὸν ἢ ἐποπτικὸν, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς ὑπάρξεως εἶνός ἀποτελέσματος δεῖν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῆ ἀναγκασία ἢ ὑπάρξις μιᾶς αἰτίας, ἢ ὅτι δεῖν εἶναι ἀδυνάστον νὰ ὑπάρχη εἶνα ἀποτελεσμα, χωεῖς κανεῖναν αἰτίαν. Ὅσον ὅμως διεξοδικός· καὶ τεχνικός εἶναι ὁ λόγος, μὲ τὸν ὅποιον ἐφθάσεν εἰς αὐτὸ τὸ παραδοξότατον συμπέρασμα, τὸ ὅποιον ἠθέλον ἀναξέφη

Τρίτον, καὶ τὰ προσεχῆ αἰτία διαίρυνται εἰς ἀρχικά καὶ καὶ ὄργανικά· οἷον τὸ ἀνδραῖος ἀρχικὸν αἰτίον εἶναι τῶ ἀνδραντοποιοῦς, καὶ ὄργανικά αἱ γλυφίδες, καὶ τὸ κούρνον.

Τετάρτον, τὰ αἰτία διαίρυνται καὶ εἰς φυσικά καὶ ἠθικά· τὸ πῦρ ὅπερ καίει μίαν οἰκίαν εἶναι αἰτίον φυσικὸν τῷ ἀφανισμῷ τῆς οἰκίας· ἐκεῖνος ὅπερ ἔβαλε πλὴν φωτίαν εἶναι αἰτίον ἠθικόν.

Πέμπτον, τὰ αἰτία ἄλλα εἶναι ὀλοχερῆ (adequate) καὶ ἄλλα μὴ ὀλοχερῆ (inadequate). Ὀλοχερῆ μὲν, ὅποταν καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀρκετὰ νὰ ᾤψάξεν τὸ ἄποτέλεσμα· καὶ μὴ ὀλοχερῆ, ὅποταν χρειάζονται καὶ σιωδρομικὰ ἄλλων· οἷας ἀνθρώπος, φέρ' εἰπεῖν, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὀλοχερὲς αἰτίον τῆς κινήσεως οὗτος σώματος δέκα λίθων, καὶ μὴ ὀλοχερὲς τῆς κινήσεως οὗτος σώματος μυρίων λίθων.

Ἑκτόν, τὰ αἰτία προσέτι εἶναι ἄλλα ἀναγκαῖα, καὶ ἄλλα ἐλεύθερα. Ἀναγκαῖα ὅποταν ἀναγκάζονται ἢ ἄπο τῆς ἰδίας τῆς φύσιν, ἢ ἄπο ἄλλα, δεῖ νὰ ᾤψάξεν οἷα ὅποιονδήποτε ἄποτέλεσμα, χωρὶς νὰ
 ημ-

τας πλὴν ἄποδειγματίας ιδέας, ἐγὼ ἠθέλα ἐρωτήσῃ τὸν κύρ Χέμ, εἰ δὲ ἠμπορῇ νὰ εἶναι ἄποδειγματικὴ ἀλήθεια τὸ, ὅτι κάθε ἄποδειγματικὴ ὅπερ ὑπάρχει ἔχει τῆς ὑπαρξίν ἢ ἄπο λόγου τῆ ἢ ἄπο ἄλλου· τὸ γὰρ ἔχει τῆς ὑπαρξίν χωρὶς νὰ τῆς ἔχει μήτε ἄπο λόγου τῆ, μήτε ἄπο ἄλλον τινά, μοὶ φαίνεται τῆ ἀληθεία τὸ ἴδιον ὡς αὐτὸ νὰ τῆς ἔχει καὶ νὰ μὴ τῆς ἔχει, νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ μὴ ὑπάρχει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Λοιπὸν ἀφ' ἑ γεδῆ τῆτο, ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὅπερ ἀρχίζει νὰ ὑφίσταται εἶναι εἶδον, καὶ τὸ εἶδον δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τῆς ὑπαρξίν εἰς τὸν ἑαυτὸντα, δὲν εἶναι κορόδηλον ὅτι πρέπει ἀναγκαῖως νὰ ἔχει τῆς ὑπαρξίν ἄπο ἄλλο; Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀποδεικτικωτάτη ἢ ἀνάγκη μιᾶς αἰτίας δεῖ κάθε ὑπαρξίν ὑπάρξεως; Μ' ὅλον ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀγνωστος ἢ αἰτία καὶ ὁ ἔσποπος, κατὰ τὸν ὅποιον παράγει τὸ ἄποτέλεσμα· ἢ ὑπαρξίν ὁμοῦς μιᾶς αἰτίας, ἀφ' ἑ ὑπάρχει τὸ ἄποτέλεσμα, εἶναι ἀφύσικος· καὶ ἄποτέλεσμα, χωρὶς αἰτίαν εἶναι κοροφικῶς ἀτοπον.

ἢ μὴ ἔχειν τὸ ἀδύνατον, ἢ τὸ ἀδύνατον ἀλλήως· ἐλόθερα ὅπου προσδιορίζονται εἰς τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ· ὁ ἀνθρώπος, ἀδεδείγματος χάριν, εἶναι ἐλόθερα αἰτία ὅλων τῶν πράξεων, ὅπως μὴ συνείδησιν κάμνει· τὰ ὑλικά πράγματα εἶναι ἀλλὰ ἀναγκαῖα· ἐπειδὴ δὲ ἢ μὴ ἔχειν τὸ ἐνεργῆσαι ἀλλήως, ἀλλὰ καθὰ τὰ ἀναγκάζει οἱ νόμοι τῆς φύσεως.

δ. Β'. Περὶ τῆς Δυνάμεως, ἢ Ἐνεργείας.

Εἰς καθὲν αἴτιον πρέπει τὴν δυνάμιν ἢ ἐνεργείαν· ἢ δυνάμις σπύσσεται εἰς ἐκεῖνο, ὅπως ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἀγαθὴν τῆς ἀποτελέσεως, ἢ ἢ ἐνεργεία εἰς τὸ νὰ τὸ ἀγάξῃ πραγματικῶς. Ἐν ὅσῳ τινὰς ἡρεμεῖ, ἔχει τὴν δυνάμιν τὴν κινεῖσθαι, δὲ ἔχει ὅμως ἢ τὴν ἐνεργείαν· ὅπου πραγματικῶς κινῆται, ἢ δυνάμις γίνεται ἐνεργεία.

Οἱ Σχολαστικοὶ ἐδιαιρέσαν τὴν δυνάμιν εἰς ἐνεργητικὴν ἢ παθητικὴν· ἐνεργητικὴν ὀνόμαζαν ἐκεῖνὴν, ὅπως ἢ μὴ ἔχειν τὸ ἀγάξῃ εἰς ἀποτελεσμα, καὶ παθητικὴν ἐκεῖνὴν, ἐπάνω εἰς τὴν ὅπου ἢ μὴ ἔχειν τὸ ἀγαθῆν τὸ ἀποτελεσμα· τὸ πῦρ ἀδεδείγματος χάριν, ἔχει τὴν ἐνεργητικὴν δυνάμιν νὰ ἀναλύῃ τὸν μόλυβδον, καὶ ὁ μόλυβδος ἔχει τὴν παθητικὴν δυνάμιν νὰ λύεται ἀπὸ τὸ πῦρ.

δ. Γ'. Περὶ Δυνατῆς ἢ Ἀδυνατῆς, ἢ περὶ Ἀποτελεσμάτων φυσικῶν ἢ ὑπερφυσικῶν.

Εκεῖνο ὅπως ὀνομάζεται δυνάμις, ἢ ἀδυναμία ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν, λέγεται δυνατὸν, ἢ ἀδύνατον ὡς πρὸς τὸ ἀποτελεσμα· ὅπου δυνατὸν ὀνομάζεται καθὲν πράγμα, ὅπως ἢ μὴ ἔχειν τὸ ἐκτελεσθῆναι, ἢ ἀδύνατον ἐκεῖνο, ὅπως δὲ ἢ μὴ ἔχειν τὸ γῆναι.

Τὸ ἀδύνατον διατέλλεται εἰς ἀπόλυτον, ἢ χετικόν. Ἀπόλυτως ἀδύνατον εἶναι τὸ νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴ εἶναι εἷς πρᾶγμα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Ὅθεν κάθε τι εἶναι περιέχει ἀντίφασιν, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ μεταφυσικῶς ἀδύνατον. Ἐξ ἐναντίας χετικῶς ἀδύνατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἢ μπορεί νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν αἰτίαν, ἢ μπορεί ὅμως νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν ἄλλην.

Τὸ χετικόν ἀδύνατον διατέλλεται εἰς φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Φυσικῶς ἀδύνατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ μὲ τὰς φυσικὰς δυνάμεις δὲν ἢ μπορεί νὰ γῆ καθὼς τὸ νὰ ἀνακαλέσῃ τινὰς εἰς τὴν ζωὴν εἷς ἀποθνήσκον. Ἐπεὶ ὅμως τὰ ἴδια πρᾶγματα, ὅπῃ εἶναι φυσικῶς, τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι φυσικὰς δυνάμεις ἀδύνατα, δὲν εἶναι ἀδύνατα καὶ εἰς τὸν ἐνώτατον Δημιουργὸν τῆς φύσεως, ὅποταν δὲν καλύπτει ἀντίφασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν μόνον πτώσιν εἶναι ἀδύνατα καὶ εἰς τὸν Θεόν. τὸ φυσικόν ἀδύνατον εἶναι μόνον χετικόν, ἢ ὄχι ἀπόλυτον.

Καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ διαίρεσις τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς φυσικὰ, ἢ ὑπερφυσικὰ. Φυσικὰ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις καθὼς τὸ νὰ προξενήσῃ τινὰς μὲ τὰ αναγκαῖα ἰατρικὰ τῶν ἰασιν εἰς εἷς ἀδύνη καὶ ὑπερφυσικὰ, ἢ διαόματα ἐκεῖνα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ μίαν δυνάμιν ἀπέραν τῆς φύσεως, ὅ ὅσιν ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς τὸ νὰ δώσῃ τῶν ζωὴν εἰς εἷς νεκρὸν.

Τὸ ἠθικόν ἀδύνατον ἄλλο καθ' αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι μίαν μεγαλωτάτην δυσκολίαν ἢ ἠθικῶς ἀδύνατον λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν εἶναι ἀδύνατον μῆτε μεταφυσικῶς, μῆτε φυσικῶς, εἶναι ὅμως δυσκολώτατον νὰ γῆ. ἠθικῶς ἀδύνατον θέλει λεχθῆ, φέρει πρὸς τὸ νὰ ἀπεράσῃ τινὰς χωρὶς κίνδυνον κολυμβῶντας εἷς ποταμὸν ὀρμητικώτατον, ὅποταν εἶναι πλημμυρισμένος, μ' ὅλον ὅπῃ εἰς τὸ εἶναι φαίνεται πάντῃ ἀδύνατον μῆτε μεταφυσικόν, μῆτε φυσικόν.

§. Δ'. Περὶ Α'ραγκαίς, ἔνδεχομείς.

Απὸ τῆς εὐνοίας τῆς ἀδιωάτης προέρχεται ἡ ἀντιθέσεως ἐκείνη τῆς ἀναγκαίης· ὅτι τὸ ἀναγκαῖον ὀνομάζεται ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλῶς, ἢ τῆς ὁποίας τὸ ἐναντίον εἶναι ἀδιωάτον.

Ὁ δὲν κῆ τὸ ἀναγκαῖον διαρεῖται καὶ αὐτὸ εἰς μεταφυσικόν, φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τῆς ὁποίας τὸ ἐναντίον εἶναι μεταφυσικῶς ἀδιωάτον· μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, φέρειπεῖν, ὅπερ εἶνα πρᾶγμα νὰ εἶναι, ἢ νὰ μὴ εἶναι, ὡς αὐτὸ ὅπερ δὲν ἢμπορῆ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρόν. Φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ τῆς νόμος τῆς φύσεως, εἶναι ἀδιωάτον νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ· φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, ὡς δειγματος χάριν, μία πέτρα ἀφειμένη κατ' ἐαυτῆν ἐλεύθερα, νὰ πέσῃ πρὸς τῆν γῆν. ἠθικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἑ τεθέν αἱ δοθεῖσαι περιστάσεις, εἶναι ἠθικῶς ἀδιωάτον νὰ μὴ συμβῆ· ἠθικῶς, φέρειπεῖν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ πνιγῆ εὐας ἀνθρώπος, ὅπερ ριψοκινδυνεῖ νὰ ἀπεράσῃ πλέωντας εὐα ποταμὸν πλημμυρισμένον καὶ ὀρμητικώτατον.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, ἔστιν ἐκεῖνο ὅπερ ἢμπορεῖ νὰ γῆ, καὶ νὰ μὴ γῆ, λέγεται ἐνδεχόμενον.

§. Ε'. Περὶ Λόγου ἀποχρῶματος, ἔνδεχόμενης, ἢς ἔκ ἀπὸ θέσεως.

Κάθε πρᾶγμα, ὅπερ ὑφίσταται εἰς τῆν φύσιν, ἔχει εὐα κάποιον λόγον, ὅτι τὸν ὁποῖον ὑφίσταται. Τῶν οἱ Λεῖβνιτιανοὶ τὸν ὀνομάζον λόγον ἀποχρῶντα·

τα· τὸν ἑποῖον ὅμοις τὸν ἐκακομεταχειρίσθων· πάρα πολλὰ (1).

Εἰς πρῶτα γὰρ εἰς ἀποτελέσματος πολλάκις εἶναι ἀναγκαῖα μία ποιά δῆθεν, χωρὶς τὴν ὁποίαν δὲ ἢμπορεῖ νὰ προέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα. Αὐτὴν οἱ Στωϊκοὶ τὴν λέγουσιν θεσιν ἢς ἐκ' αὐτῆς. ἢ δὲ ἀντικειμένη, εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως αὐτικείμενον αὐτὸ νὰ εἶναι πεφωτισμένον ὅσον ἄρῃ, ἢ δὲ ἢ δὲ νὰ εἶναι ὅση χρειάζεται, ἢ τὸ ὄργανον τῆς ὀράσεως νὰ εἶναι ὑγιὲς ἢ καλῶς δευτερευόν.

δ. 5.

(1) Ο Λεβνίτιος, παραδείγματος χάριν, ἀπὸ τῆς τῆς ἀρχῆς πρὸς τὸ πεπλασμένον σύστημα τῆς ὀπτιμῆς, τῆς ἐστὶ τῆς καλλιστοῦ, ἢ τῆς ἀδελφείτων. Ἀπὸ τῆς ἀπείρου διωκτῆς κόσμου (ἐλεγε), ὅπως εἶναι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Θεῶν, εἷας μόνος ἢμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ, ἢ ἄρῃ ἀναγκαῖως νὰ εἶναι εἷας ἀποχρῶν λόγος, ἢ ἑποῖος ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ κτίσῃ πεισιότερον τὸν εἷας ἀπὸ τῆς πολλῆς, παρὰ τὸν ἄλλον. Οὗτος ὁ ἀποχρῶν λόγος δὲν ἢμπορεῖ εἶναι ἄλλο, παρὰ ὁ ἀνώτερος βᾶθμος τῆς τελειότητος, ὅπως ἔχει ὁ εἷας πρὸς τὸν ἄλλον. Καὶ ἀπὸ τῆς συνάγει, ὅτι ὁ παρὼν κόσμος εἶναι πραγματικῶς καὶ ἀναγκαῖως ὁ τελειότερος ἀπὸ ὅλης τῆς διωκτῆς κόσμου. Παρομοίως διῃχρῆζεται, ὅτι δὲ ἢμπορεῖν μῆτε εἶναι ἄτομα ὑλῆς νὰ εἶναι εἷας ὁμοία· ἐπειδὴ εἰς μίαν τέτοιαν πείσασιν ἢ θελῶν εἶναι ἀδελφείτα τὸ εἷας ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἢ δὲ ἢ θελῶν εἶναι ἀποχρῶν λόγος δῆθεν νὰ μὴ ὑφίστανται δύο, πάρα εἷας μόνον. Ἡ ἀνυπαρξία αὐτῆς τῆς δόξης θέλει δεῖχθῆ εἰς τὴν Κοσμολογίαν. Παρατηρεῖται ὡς τὸν ὅτι αὐτὸς συγχέει δύο πράγματα πάντῃ δῆθεν κατ' ἐαυτὴν τῆς ἐστὶ τὸ νὰ εἶναι εἷας λόγος ἀποχρῶν, ἢ τὸ νὰ τὸν καταλαμβάνωμεν ἢμεῖς, ὡς αὐτὸ νὰ μὴ ἢμπορεῖσε τάχα νὰ εἶναι ἀποχρῶν λόγος, χωρὶς νὰ τὸν καταλαμβάνωμεν ἢμεῖς.

δ. ε'. Περὶ τῆς Μιδουός, ἔπερὶ τῆς ὑπάρξεως.
περὶ Παραγωγῆς, ἔπερὶ Κτίσεως.

Τὸ μιδουόν καὶ ἡ ὑπάρξις εἶναι δύο ἐννοιαὶ ἐκ δια-
μέτρων ἐναντίαι· ἴσα τί ἐκεῖνο ὅπως ὑπάρχει, εἶναι
ἔξω τῆς μιδουός, καὶ μιδουόν εἶναι ἐκεῖνο ὅπως δυνὸν ὑφί-
σταται.

Ἀπὸ αὐτῶν τῶν δύο ἐννοίας πρῶτον ἀποκρίνεται ἡ
τῆς ὑπάρξεως· ἐπειδὴ καθεαὐτὸ αἰσθημα μᾶς εἰδοποιεῖ
περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἑαυτῆς μᾶς, καὶ ὁπόταν ἀρχί-
ζωμεν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, κα-
θεαὐτὸ αἰσθημα καὶ ἀντίληψις μᾶς εἰδοποιεῖ καὶ περὶ τῆς
ὑπάρξεως τῶν τῆς ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Ἀνί-
σως ὁμοίως εἴνα βρέφος ἰδῆ μίαν κέπαν γεμάτῳ γά-
λα, καὶ ἔπειτα τῷ ἰδῆ κενῷ (ἀδειαν), θέλει σο-
χαθῆ τῷ διαφορᾷ, ὅπως εἶναι μεταξύ εἰς τὸ νὰ εἶ-
ναι τί μέσα εἰς τῷ κέπαν, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ εἶ-
ναι τίποτε, καὶ ἀπὸ αὐτῷ τῷ σέρησιν τῆς πράγμα-
τος θέλει ἀρχίσαι νὰ χηματίζει τῷ ἐννοίᾳ τῆς μη-
δουός, τῷ ὁποίᾳ μὴ ταῦτα θέλει τῷ ἐκτείνῃ εἰς
κάθε ἄλλῳ ὁποιαδήποτε σέρησιν ὑπάρξεως.

Τὸ νὰ ἀρχαθῆ εἴνα πρᾶγμα ἀπὸ τὸ μιδουόν, λέ-
γεται κτίσις, ἡ ὁποία εἶναι ἰδίον τῆς Θεᾶς μόνῃ· καὶ
τὸ νὰ τὸ κάμῃ, ἢ νὰ τὸ παράξῃ ἀπὸ κανένα πρᾶγμα
ποροῦπαρχον, λέγεται διαμόρφωσις.

δ. ζ'. Περὶ Τελῶν, ἔπερὶ Μέσων.

Οποῖος κάμνει κανένα πρᾶγμα μετὰ σκευῶν, ἀ-
ρέπει νὰ τὸ κάμῃ ἴσα κάποιον τέλος· καὶ τὸ τέλος
ἢ ὁ σκοπὸς ὅπως ἔχει, εἶναι ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον τὸ
κινεῖν, ὅπως τὸν κάμνει νὰ ἐνεργῇ. Ὅσον τὸ τελικόν
αἴτιον, αὐτὸ ἀρέπει νὰ ὀνομασθῆ αἴτιον, ἀρέπει νὰ λέ-
γεται

γεται τέτοιον περισσότερον ὡς πρὸς τὸ ποιητικὸν αἰ-
τιον, παρὰ ὡς πρὸς τὸ ἄποτέλεσμα.

Ἄν τὸ τέλος, ἢ ὁ σκοπὸς μιᾶς πράξεως δὲν εἴ-
ναι ἓνα, ἀλλὰ πολλὰ, τὸ πρῶτον ἄπο αὐτὰ ὀνομά-
ζουμε πρῶτεον, καὶ τὰ ἄλλα δεύτερόντα· καὶ ὅλα ἐ-
κείνα, ὅπῃ μεταχειρίζεται τινὰς δεῖνὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν
προκείμενον σκοπὸν, ὀνομάζονται μέσα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἀμαφορῶν τῆς Συγγείας, καὶ
τῆς Ἐμαφτιότητος.

Εἰσακλήθη καὶ ἄπο τῆς Σχολαστικῆς, ὅτι μερικαὶ
ἐσῖαι ἔλκονται ἀμοιβαίως ἢ μία ἄπο τῆς ἄλλης,
καθὼς ὁ σίδηρος, καὶ ἡ μα-
γνήτις· ἀλλὰ ὡθῆν καὶ φέγην ἢ μία τῆς ἄλλης·
καθὼς τὸ λάδι καὶ τὸ νερόν.

Ἡ ἰδιότης τῆς πρῶτων ὀνομάθηκον ἄπο αὐτῆς συμ-
πάθεια, καὶ ἡ τῆς τελευταίων, ἀντιπάθεια.

Ἐνόμισαν ὅτι εὐρήκαν προσέτι καὶ μίαν ἄλλαν ποιό-
τητα εἰς τὰ σώματα, τῆς ἑστίν ἐκείνη ὅπῃ δύο ἐναν-
τία ἐκτείνων ἀμοιβαίως ἓνα τὸ ἄλλο, τῆς ὅποια
ὑποκειμένη ποιότητα τῆς ὀνομάζαν ἀντιθέσια-
σιν.

Μὲ αὐτὰ τὰ τρία ὀνόματα ἐξηγῶσαν τὰ πλεονέ-
τερα φυσικὰ ἄποτελέσματα καὶ φαινόμενα, χωρὶς νὰ
ζηλίζωνται δεῖν νὰ ζητῶν ἄλλω, τῆς ἑστίν τῆς ἀληθι-
νῆς αἰτίας.

Ἄλλὰ πρῶτον μὲν αὐτὴ ἡ τελευταία ποιότης εἶναι
πάντη πεπλασμένη, καὶ καθαρὸν γόνημα φαντασίας·
ἐπειδὴ δύο πράγματα ἐναντία, ἀντὶ νὰ λαμβάνων
πλεονέτεραν δύναμιν δεῖν τῆς ἐναντίας ἐνεργείας, ἀ-
δυνατῶν μάλιστα καὶ φθείρονται. Διὰ τὴν αὐτὴν τίναντος
(ἀσ-